

La (a)crítica narrativa valenciana i altres mancances plurals

ADOLF PIQUER VIDAL
Universidad de Salamanca

1. Trenta anys de vagarejos

Fer una síntesi del que ha estat la crítica sobre la narrativa valenciana és un compromís i alhora un parany. La peremptorietat de parlar d'ella ens aboca a reflexions que venen de tertúlies i sobretauls on l'efusivitat porta a la categorització. Ser coherent amb les afirmacions que hom fa entre amics i copes demana, ara, abocar-se a l'emboscada que un mateix s'ha preparat. Com que la cosa ve de fa temps, hem anat madurant-la i finalment ens hem engrescat a escriure-la, amb totes les contradiccions que puga tenir.

Tot i que criticar sembla lleig, no ens podem estar de dir que és un exercici molt saludable, sobretot quan es fa amb l'ànim de corregir conductes —pròpies i alienes— i redirigir-les envers els terrenys de la racionalitat i de la mesura. Clar està que redirigir la narrativa valenciana des de la crítica ens sembla, d'entrada, una utopia. A la manca generalitzada de lectors —l'analfabetisme funcional de la nostra societat en qualsevulla llengua és al carrer; millor dit, a la televisió— sumarem el desinterés més general encara pel que puga dir la crítica sobre les novel·les. Aquest acte de meninfotisme literari és directament proporcional al cultural, social i polític viscut en aquest país de sàinet. No ens resulte estranya, per tant, la volguda ignorància d'uns pocs professionals del ram quan la pràctica totalitat de la societat milita en ella de forma activa.

Partim, doncs, de l'axioma que llegir crítica literària és un esport minoritari; més encara que llegir en general. Una vegada acceptat això ens preguntem si opinar sobre el que han dit els crítics a propòsit de la narrativa valenciana té alguna funció. Més quan el culpable de tot, com ja veurem —i com d'altres tantes coses—, és Joan Fuster. Ell va ser qui obria la caixa dels trons ara fa trenta anys fent-se unes quantes preguntes capcioses sense resposta.

A partir d'aquell moment van anar apareixent algunes novel·les i llibres de relats que decoraren el panorama literari valencià; alguna cosa més que versos, que ja és dir. Els versos, tot i que eren molt bons per a l'esperit i engrescadors —si parlem de Vicent Andrés Estellés— no acabaven de posar els fonaments de la desitjada normalitat cultural que, iniciada en la producció, havia de consolidar-se amb la regularitat i rigor de la crítica i arrodonir-se amb el consum habitual de literatura per part d'una societat, la d'aleshores, sense alfabetitzar en la seua llengua.

El fet és que a partir d'ací s'inicia una breu història que, com diem, té trenta anys.

2. L'hora del repàs.

A la manera d'una tradició que va desgraciar les expectatives lúdiques de la nostra generació en els intervals que anaven de 12 (hora de l'àngelus) a 13 (hora de dinar) o de 17 a 18 per als més desafortunats, convé visitar la lliçó corresponent a la història de la crítica

valenciana en la contemporaneïtat; sobretot a la que s'aventura quan la producció va en augment. No parlarem de la nul·la activitat crítica dels cinquanta o seixanta perquè aleshores tot era tan uniforme com el pensament únic actual. Més de la meitat dels escriptors d'aleshores són traspassats sense pena ni glòria i exhumar cadàvers és un exercici poc recomanable, sobretot quan no s'ha de treure res clar.

L'any 1987 qui això firma i un col·lega vam decidir que era hora d'esporgar la crítica al voltant de la narrativa. La tasca, compromesa i feixuga com poques, demanava de l'escorcoll manual d'arxius, publicacions, hemeroteques i de la lectura pacient i selectiva. El resultat seria una selecció comentada dels textos crítics que ens semblaren més brillants. Allí es comentava que la ratlla divisòria més plausible en la literatura de postguerra era la dels seixanta-setanta. Els premis Octubre, l'engrescament del món universitari d'aleshores, la tímida aparició d'Enric Valor i un parell de novel·les com *L'Eros de Picadilly Circus* (1971) de Mercè Linyan —novel·la incompresa pel seu cabdal psicodèlic i contracultural, d'autora nascuda a Canals i fincada a Anglaterra— i *Els horts* (1972) de Martí Domínguez, posaven els fonaments del que més endavant seria una producció més nombrosa. També s'incidí en les dates claus de l'animació editorial (1978 és un dels anys d'augment de les ofertes narratives, i els vuitanta del moment de màxima eclosió amb les obres de Lozano, la continuïtat de Mira, i els acostaments a la novel·la de gènere a l'estil de Ferran Torrent).

La primera avaluació, la quantitativa, estava feta. Restava endinsar-se en la segona i més relliscosa: la qualitativa. Per això ens vam servir de moltes veus alienes —alienes però assenyades, caldria dir— a la recerca d'un corol·lari conseqüent amb l'augment de producció. El volum de referències que es recollia a la fi del treball volia ser mostra del llast deixat enrere, entre el qual hi havia allò que Northtop Frye qualifica d'infraacadèmic i precrític, un bon grup de ressenyes i treballs d'impressions sense coherència, desencadenats pel compromís o per la pertinença a un determinat clan.

Aquella reflexió a propòsit de l'evolució crítica al País Valencià seria una de les primeres i de les poques que han anat apareixent. La metacrítica, això que ara fem, és un exercici més recargolat i encara molt estrany en societats que no gaudeixen de l'estatus de desenvolupament cultural acceptable.

Ara que fa deu anys que té vint anys, aquell llibre infortunat que es deia *Vint anys de novel·la catalana al País Valencià* haurà estat paït per l'estómac d'algun magatzem de paper reciclat. És, si més no, una curiosa manera —i simbòlica, alhora— de veure on van a parar la major part dels pensaments crítics de la nostra literatura. Ni la societat, contenta com a poques d'"estar al capdavant" segons prediquen els noticiaris regionals a l'ús; ni els escriptors, contents només pel que es puga dir de bo sobre ells i, en bona mesura, ignorants de les crítiques del veí; ni bona part dels coronats amb la mitra pontífic-professoral saben ben bé què fer amb la narrativa valenciana.

No és estrany, per tant, que un compendi d'articles que parlava sobre els novel·listes nostrats en part s'haja vist abandonat com a objecte decoratiu d'algun prestatge i la resta haja passat a millor vida. I no es tracta de fer retrets als il·legits lectors valencians, sinó de reflexionar sobre unes qüestions pendents, algunes d'elles plantejades per l'agudesa fusteriana de fa trenta anys, a hores d'ara maltractada en tants camps. Deia Fuster, en aquell article que tants han citat mal —segurament perquè havien sentit repicar campanes i no sabien a quin campanar— titulat "Una carència singular" (Fuster, 1974:31):

De vegades, passo revista a unes hipotètiques possibilitats *novel·lístiques* valencianes, i m'admiro de les moltes que hi ha pendents. A part el *Balzac quotidià* que és universal, hi trobo vertaderes mines: doloroses mines, com és lògic. Des de l'efusió de l'estraperlo, de fa vint-i-cinc o trenta anys, que tan revulsiva fou al País Valencià, fins al drama de l'emigració a Europa, i *El viudo Rius* d'Alcoi o d'Elx, o del Grau de València, i *Los cipreses creen en Dios* de Vila-real o d'Algemesí, la lumpenepopeia de l'OAS a Alacant o dels croats feixistes a Carcaixent, l'eròtisme litoral i l'especulació de terrenys i de botigues que hi introdueixen els turistes, la desolació del secà, els negocis tèrbols de la nova burgesia ascendent i els tristos negocis de la burgesia descendent,...

i continuava l'enumeració de suggerències que no s'allunyaven de la singularitat valenciana. Són temes, no cap dubte, molt locals; però manifesten la forma en què es poden plantejar universals de la literatura, en absolut menyspreables, donant-los un embolcall domèstic.

I la crítica, què ha fet en relació amb aquestes exigències? Ressenyes. Unes encarregades per l'editorial amb el legítim propòsit de vendre més llibres, d'altres encarregades per l'autor a un amic amb el noble desig de donar-se a conèixer, i unes poques volent buscar el punt d'equilibri exacte entre l'afalac i el rigor. Amb aquesta mala peça al teler, el localisme crític s'ha arrebossat de la cultura panxacontenta, absent de reflexions, i ha aconseguit que la *carència* singular fusteriana es convertís en la "mancança plural".

Per començar, caldria preguntar-se a quina escola han anat els crítics. Al Principat, al menys, tenen la del rigor historicista de l'escola de Joaquim Molas, la saviesa semiòtica de Sebastià Serrano, la incorporació teòrica de Dolors Oller i d'Enric Sullà, la de Salvador Oliva, a més d'uns quants que ara em deixaré per no farcir més la botifarra.

Orfes de referents —el fuster narratològic ens va deixar massa aviat—, els seus hereus legítims han estat denostats i desnonats. A partir d'ací els crítics de narrativa han decidit pasturar lliurement com bou en el prat. D'ací que els criteris classificatoris siguen tan inútils com inexistents. Incursions infructuoses en la narratologia genetiana, interpretacions d'oïda de les teories de la recepció alemanya, vells romanços estructuralistes desgastats com un pantaló esfilagarsat, fins i tot hi ha neomarxistes mal mirats, fan que la fauna crítica habite una selva molt singular.

Intentem, però, fer una volada —curta, no aspirem a més, però sintètica— sobre el panorama de les aportacions crítiques. La història, per començar, ens pot bastir de pistes i d'idees importants a l'hora d'examinar-nos. Així potser siguem capaços de distingir els nostres orígens.

Les pretensions antològiques que el mateix Fuster va deslliurar en organitzar un *Recull de contes valencians* (1958), per exemple, ja deia molt de per on anaven els trets. Cada vegada que ens mirem el nostre melic —això que Amando de Míguel, en exercici del seu nacional patriotisme, anomenava "insiderismo propio de los valencianos"— ens trobem amb una perspectiva molt trista. I això encara perquè no coneixem el país —el d'aquell somni nostrat de Salzes a Guardamar. Si creuem el Sènia i comptem quants valencians han reflexionat a propòsit d'una literatura realment "nacional", d'autors del Nord, segurament ens quedarà una mà lliure per poder senyar-nos.

Comencem, tanmateix, l'enumeració caòtica dels opinadors sobre la nostra narrativa contemporània. Als anys setanta, mentre Gonçal Castelló i uns pocs més mantenien viva

aquella publicació anomenada *Gorg* que va haver d'assumir els rigor de la Llei de Premsa del senyor (?) Fraga, es va engegar un projecte envers la normalitat lingüística que —tot i que mirat amb el pas dels anys sorprén per la candidesa d'un nacionalisme en bolquers— va aportar algunes firmes de joves escriptors i periodistes a fer ressenyes sobre el que llegien. Amadeu Fabregat, entre d'altres, signava sota alguns dels articles d'opinió literària. Eren els anys en què el mateix Fuster (1974) posava la seua selvàtica lucidesa a disposició de la causa i parlava de l'obra de Fabregat, des de *Tele/Exprés*, mossegant-se la llengua tant com podia. Anys a venir faria la broma sobre el conveni amb Eliseu Climent de regalar un pollastre amb l'adquisició de la novel·la del de Torreblanca.

Un altre dels noms històrics de la nostra crítica, Josep Iborra, incidiria en la qüestió del realisme, una preocupació que no deixava els nostres intel·lectuals. Els múltiples articles d'Iborra en la premsa i el coneixement exhaustiu dels autors i de les obres van fer que una generació comptés amb el seu glossador. La generació perduda, la de Valor, comptaria amb ell com a veu assenyada que posava tots els punts i les comes necessaris. A ell, Iborra, a Àlex Broch i a Pi de Cabanyes devem la inclusió dels valencians en l'anomenada "generació dels 70". Iborra va donar cara i ulls als trets generacionals —si se'm permet el maleït mot— valencians. Al prometedor panorama crític s'afegirien d'altres. Així Joan Oleza ho faria en la triple condició de crític, professor universitari i escriptor, col·laborant amb articles sobre les obres dels setanta i, ell mateix, escrivint novel·la apareguda a primeries dels vuitanta.

Les poques novel·les que es van publicar durant els setanta, curiosament, van comptar amb una acollida considerable entre el públic (superar els 700 lectors ja ho era). Pensem, per exemple, en què *Matèria de Bretanya* de Carmelina Sánchez Cutillas, *Els cucs de seda* de Joan F. Mira i *Ramona Rosbif* d'Isa Tròlec, es convertiren, cap a la darrerria dels setanta, en una mena de *Best Sellers* locals. Les raons de l'èxit, vistes amb distància, van ser moltes. Entre elles la necessitat de consum d'una novel·lística pròxima en els temes, nostra, entenedora, que alimentés els mal nodrits esperits literaris de les generacions que sortien de la foscor del túnel del franquisme, àvids de trobar una literatura pròpia, en aquella llengua que començaven a reivindicar. A això s'afegirien els famosos cursets de l'I.C.E. i els Carles Salvador, única via d'aprenentatge de la llengua, que sovint proposava aquestes lectures.

Les tribunes crítiques, tanmateix, eren escasses i estaven condicionades per la migradesa de publicacions. Així, *Serra d'Or*, *Canigó*, *Saó* o *L'espill*, van ser els llocs on apareixien ressenyes i articles que tenien a veure amb els narradors valencians. També els diaris locals com ara l'efímer *Notícies al dia*, a *València semanal* o alguns del Principat —l'*Avui* i *La Vanguardia*, primer i *El País* més tard— van començar a donar notícia de l'emergent narrativa valenciana. Faltaria un temps encara perquè els autors valencians vengueren la seua literatura fora del País. Haurien d'arribar alguns llibres de Mira, d'Isabel-Clara Simó i de Ferran Torrent perquè el localisme comercial quedés superat. Des de finals dels setanta —78 aproximadament— cap als vuitanta, el panorama editorial s'anima considerablement. La revista *Cairell*, per exemple, donava una tribuna a alguns crítics —cas de Broch— i a bon nombre d'escriptors.

Al mateix temps la crítica —la ressenya de diari i de revista, sobretot— començava a tancar un cercle perillós. Els autors opinaven els uns dels altres des de les poques publicacions

locals. Així s'entrava en els anys vuitanta, desitjant una normalitat que començava a estar viciada darrere del malbaratat estatut de Benicàssim i la pitjor aplicada Llei d'Ús i Ensenyament. Aquesta llei va propiciar, tanmateix, una malentesa normalitat cultural que afavoriria, des de 1983, la producció literària amb la voluntat d'arribar a les escoles i instituts. L'esquer del negoci editorial va empentar uns pocs autors a fer llibres els caps de setmana.

Ja deia Josep Pla que la literatura catalana era de tertúlia de diumenge al vespre. El que no podria concebre, si hagués arribat a veure-ho, és que al País Valencià hi havia qui escrivia, també en diumenge, entre els xurros del desdijuni i la paella del migdia.

Les editorials proposaren, des de la creença que trobarien algun autor de projecció, premis per llançar nous valors. Recordem, en aquest punt, que l'Andròmina dels Octubre tenia una clàusula proteccionista mitjançant la qual al concurs de narrativa només hi podia haver candidats valencians. Això s'acabà a meitat dels vuitanta. A més, poc a poc anaven florint nous certàmens. Els premis es convertiren en la menjadora on anaven els crítics-novel·listes a dir la seua, si no era que venien amb la consigna apresada, cosa tan habitual i sabuda en la nostra cultura.

I així ha anat passant el temps, els premis reproduint-se, els crítics cantant les excel·lències dels premiats, la premsa resumint llibres en unes línies i els lectors fiant-se de les crítiques.

Algú va dir, sobre aquest miratge de normalitat (Piquer, 1994: 105):

És característic de tota literatura normalitzada oferir al públic lector un ampli ventall de possibilitats temàtiques en què aquest pugua fer la seua tria. Aquesta normalitat, pròpia de la literatura anglosaxona i dels països amb estat, hauria de fer-nos reflexionar des de l'òptica catalana. Hi ha, en primer lloc, la diferència notable de lectors probables amb altres literatures com ara l'espanyola. El problema s'aguditza si ens restringim a contemplar les possibilitats de lectors al País Valencià. Aquest ha estat un dels entrebancs per donar a la impremta una literatura de consum que —sobretot durant els anys setanta— no s'havia propugnat com a necessària.

Fet i fet, el fenomen fa que editorials amb empenta, com ara Bromera i Tres i Quatre, posen al mercat productes a l'abast del nou públic. Durant la dècada, l'editorial de Josep Gregori, des d'Alzira, va anar guanyant terreny i consolidant-se com a una de les millors i més serioses realitats de la producció de material narratiu. La col·lecció "Els nostres autors" va aportar alguns títols d'interès que van comptar amb un recolzament crític importantíssim. La revista *L'illa* es va convertir en un lloc on les prèdiques d'uns i d'altres trobaren un púlpit d'arribada a tots els cantons valencians. Les entrevistes, els articles d'opinió i les ressenyes, van valer per oferir el panorama crític a un ample sector, la majoria professionals de l'ensenyament.

Pel que fa a l'altra editorial, Tres i Quatre, des de la seua hegemonia local de la dècada anterior, va gaudir de l'oportunitat de relançar productes d'autèntica qualitat quan va tindre la feliç idea de fer convergir producte literari i estudi crític en la col·lecció "L'Estel". Allí s'han aplegat algunes de les firmes més expertes en cadascuna de les publicacions. Hi ha, per exemple, l'admirable —envejable, com el temps ha demostrat— treball de Vicent Salvador sobre *Crim de Germania* de Josep Lozano (1986). La mala sort, o els canvis

de política editorial, van voler que al lloc de "L'estel" aparegués un Grill ben poc seductor amb els seus cants.

A l'ombra de l'editorial creixia la divulgació nacional del setmanari *El Temps*, un altre lloc per a la prèdica crítica que sempre ha comptat amb unes pàgines culturals ben interessants. Allí també hi havia algunes ressenyes que alguns lectors-autors anaven aportant.

Mentre, d'altres intentaven posar ordre en la cosa/casa nostra. Josep Iborra va continuar amb la seua producció lúcida i equilibrada que després ha aparegut en dos títols: *La trinxera literària (1974-1990)* (1995a) i *Confluències* (1995b).

Joan Oleza i Josep Lluís Sirera (1985) iniciaren una aventura historicista i bilingüe amb la qual van voler recollir la producció valenciana amb voluntat enumerativa. El mateix va ocórrer, aplicat al segle xx, amb Enric Ferrer Solivares (1981), llibre enumeratiu on s'hi inclou un breu resum de tots els productes narratius apareguts en la dècada anterior. Aquest crític va continuar el seu treball en les ressenyes que anaven apareixent en publicacions periòdiques.

Àlex Broch —ja se sap que el sant de més lluny fa el miracle més gros— va haver d'iniciar l'expedició cap als terrenys més movedissos pel que fa a l'aportació generacional dels narradors valencians, extreure característiques dels personatges, analitzar els temes i incloure'ls en corrents interns. Inicialment (1980 i 1985) es va ocupar de Josep Piera i d'Amadeu Fabregat. Després ho faria d'altres com ara Ferran Torrent (1991, 1993). Amb això aconseguia posar seny i sintetitzar els lligams nacionals dels nostres escriptors. S'havia travessat l'Ebre reivindicant qualitat.

Si ens posem a reflexionar, veurem que el volum de la producció narrativa valenciana que va des de 1972 fins a finals dels vuitanta va tindre la seua correspondència crítica a partir dels noranta. D'ací vindrien els primers problemes. Recorde la polèmica servida al *Levante* per articles de Rafael Ventura Melià i Josep Lluís Seguí a propòsit de *Vint anys de novel·la catalana al País Valencià* en els quals els autors mostraven el seu desacord amb un llibre que manifestaven no haver llegit. De més grosses se n'han vist.

3. La voluntat de continuar criticant.

Com a mínim, aquella mancança notable de crítica semblava haver-se esvaït quan en els noranta els estudis d'Iborra van prendre cos en els dos llibres abans citats, el col·lectiu Joan Orja admetia en la seua visió panoràmica els escriptors valencians i l'aparat teòric dibuixava unes línies d'actuació manifestes en tesis doctorals. S'haurien de sumar encara els treballs historicistes de Josep Lluís Sirera (1995) i una activitat constant de les revistes. *Caràcters*, emparada amb l'aixopluc intel·lectual de Vicent Alonso, ha anat constituint-se darrerament en una tribuna on les opinions de joves filòlegs i no tan joves ha aportat l'aval acadèmic a ressenyes i crítiques de cert rigor. A banda, continuaren publicant-se articles en *El Temps*, *Saó* i *L'illa*.

Els diaris de més amunt del Sénia i el *Levante* han aportat nous opinadors de tota mena sobre la qüestió. En aquests casos, tanmateix, els escrits dels periòdics depenen molt dels ressenyadors i massa sovint es converteixen en una notícia breu o sinopsi. Fins i tot hi ha algun lloador professional que, a més de fama —ignore si diners, que profit li facen—, es guanya amistats.

Comptat i debatut, hem aportat unes poques idees del que ha estat la crítica al llarg de la història. La tendència a l'inventari d'alguns volums contrasta amb una crítica militant bastant dispersa. Des de l'opinió crítica vam tornar a fer valoracions de l'estat de la qüestió en un parell de publicacions (Piquer, 1994 i 2000) que s'havien proposat el repte d'indicar les mancances i els excessos crítics.

Tot i que ja n'hem fet un tast, creiem que les limitacions continuen per exercicis massa capficats en aplicar sistemes inflexibles que no permeten la transcendència interdisciplinària, cosa que sempre ha anat bé tant a la literatura com a les ciències. Alguns obtusos, sense anar més lluny, creuen que aplicant directament un receptari d'algun teòric de fora esdevindran els grans mestres de la crítica local. S'equivoquen, tant en l'elecció d'un sistema únic per mesurar com per la seua manca de perspectiva. Mirar només allò que és valencià, la producció local, sense anar més lluny, ens induïx a passar per alt algunes coses més interessants que hi ha fora, siga Ebre o Pirineus enllà.

Si el resclosiment en el localisme continua —a la manera de la imposició de les autoritats educatives en temes literaris— esdevindrem una illa poc airejada. De la manca d'oreig ve la floridura i les pudors. I el paper de la crítica i de la narrativa, tant si vol ser una cosa com l'altra, hauria d'anar de la mà del pensament literari modern, de l'heterodòxia.

La realitat sembla la contrària. Som davant d'una producció crítica molt limitada, mancada de cos i de volum, tocada d'un historicisme híbrid incapaç de transcendir la pròpia literatura i arribar a la societat. La vella tàctica "Juan Palomo" dóna opacitat a l'assumpte i impedeix una visió més general. La manca d'aprofundiment en la literatura comparada és, de fet, una mostra de raquitisme intel·lectual. Ja hi ha qui ha apuntat aquest camí mentre d'altres només s'han penjat l'etiqueta per lluir l'altisonància de l'expressió.

Hi ha, fonamentalment, la necessitat d'apartar-se de l'exaltació de la mediocritat, posar filtres qualitius en els premis i en les editorials, vestir-se de rigorositat professional, amb la roba funcional amb la qual anem al treball, penjar les sinagües emmidonades del diumenge perquè anar a missa no siga sinònim de combregar amb rodes de molí.

És evident, el filtre del temps va situant poc a poc els autors en la història de la literatura. La continuïtat, els èxits i els fracassos dels autors, ajuden a la seua ubicació. D'ací que el fenomen de l'ensenyament, la gran mamella que allesta editorials i autors, no siga una altra cosa que un mercat interessant en el qual els productes literaris es cremen —llevat dels clàssics, és clar— a una velocitat de vertigen. Els supervivents són aquells que més interessen perquè les vendes constants i la seua acceptació pel públic format literàriament aporten criteris de qualitat. Autors com ara Joan Francesc Mira —el més important dels narradors valencians actuals— arriben al públic del Principat i del País Valencià sense necessitat de promoció escolar. Ben al contrari, seria de bojos proposar *Borja Papa o Els treballs perduts* com a lectura a l'E.S.O. (o no ?).

Aquesta observació ens empeny, de nou, a parlar de la crítica. Ens preguntem si ha fet alguna cosa per garbellar un tipus de narrativa enfront d'un altre. No trobem la resposta, la majoria de crítiques que llegim són panegírics de l'autor i de l'obra. Quan el crític —sovint no professional— tria el producte a comentar es val de criteris com ara l'amistat o l'enemistat amb el narrador, segurament pensa que l'autor llegirà aquell escrit i no escriu el que realment opina. A més, manta vegades es deixa dur pel gust de la subjectivitat, no s'atura a fer una reflexió a propòsit de l'estil, posem per cas, de l'interés temàtic, dels universals de la lite-

ratura apuntats, no compara amb altres autors de l'univers literari. Tot plegat, un exercici de poca responsabilitat.

I d'aquesta manera ens cauen a les mans penoses narracions sense estil, imitacions dolentes d'algun èxit de les literatures veïnes, dietaris novel·lats amb records d'infantesa o novel·les històriques escrites amb els apunts presos de la *Gran Enciclopèdia Catalana*.

Algun lector suspicax esperarà que assenyalem un culpable. No ho farem pas. No es tracta d'abocar les culpes sobre ningú, sinó de pensar on pot anar la literatura d'un País anormal lingüísticament, quan la llengua no es parla públicament si no és en els noticiaris televisius locals i no es llegeix més que en uns casos comptats fora de l'àmbit escolar. Si l'acceptació de la narrativa en català és estranya, per tant, més estranya serà la lectura de la crítica, una cosa minoritària que només interessa a uns pocs.

Ara arribaríem a una conclusió molt provisional; de fet, amb les dades i els textos a les mans, diríem que la crítica valenciana té més coses callades que dites. Altres vegades els silencis apunten a aquells que s'ha fet callar. Si algú vol proves només cal gratar una mica i preguntar-se per què hi ha crítics silenciats. És responsabilitat d'un sector molt concret del món acadèmic, el mateix que es nodreix de les idees i del treball d'aquell que els ha precedit. Quan les conxorxes i trifulgues departamentals imposen censures al més vell pur estil estalinà, els acòlits dels oficiants acudeixen a cantar a cor les grisors dels seus mentors.

Crec que un tal Marcuse va dir una vegada que l'optimisme era reaccionari. Amb raó o sense, l'optimisme no té cabuda en el nostre cas. L'evolució lingüística i literària del País se sembla molt a la que hi havia quan es reunien aquell grup de senyors folklòrics del Sud de França del segle passat. La decisió ja no passa per la societat valenciana perquè els felibres de casa nostra no tenen cap intenció en potenciar la cultura autòctona. La literatura és un reducte mínim i la crítica literària fa ben poca cosa per desviar-la cap als terrenys de la qualitat.

BIBLIOGRAFIA

- BROCH, À. (1980): *Literatura catalana dels anys setanta*, Barcelona, Edicions 62.
- (1985): *Literatura catalana. Balanç de futur*, Barcelona, Edicions del Mall.
- (1991): *Literatura catalana dels anys vuitanta*, Barcelona, Edicions 62.
- (1993): *Forma i idea en la literatura contemporània*, Barcelona, Edicions 62.
- CARBÓ, F. i V. SIMBOR (1993): *Literatura actual al País Valencià (1973-1992)*, València, I.I.F.V./ Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FERRER SOLIVARES, E. (1981): *Literatura i societat. País Valencià, segle xx*, València, Tres i Quatre.
- FUSTER, J. (1972): «Una carència singular», *Serra d'Or*, 149, febrer, 31.
- (1974): «Assaig d'aproximació a Falles Folles Fetes Foc d'Amadeu Fabregat», *Tele/Exprés*, 18-III-1974.
- IBORRA, J. (1978): «La generació dels setanta: una nova narrativa al País Valencià», *L'Espill*, 3, 130-140.
- (1986): «La novel·la valenciana contemporània», *Revista de Catalunya*, 3, 145-157.
- (1995a): *La trinxera literària (1974-1990). Estudis sobre literatura catalana al País Valencià*, València, I.I.F.V./ Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1995b): *Confluències. Una mirada sobre la literatura valenciana actual*, València, IVEI-Edicions Alfons el Magnànim.
- ORJA, J. (1989): *Una aproximació a la literatura catalana recent*, Barcelona, La Magrana.
- OLEZA, J. i J. L. SIRERA (1985): *Història i literatures*, València, Alfons el Magnànim.
- PIQUER, A. (1994): *Aproximació a la narrativa valenciana*, València, Universitat de València.
- (2001): «Literatura catalana contemporània en València. Una dècada de crítica local», *Ibero-americana*, 1, Frankfurt, 165-179
- SALVADOR, V. (1986): Estudi introductori a *Crim de Germania* de Josep Lozano, València, Tres i Quatre.
- SALVADOR, V. i A. PIQUER (1992): *Vint anys de novel·la catalana al País Valencià*, València, Tres i Quatre.
- SIRERA, J. L. (1995): *Història de la literatura valenciana*, València, Alfons el Magnànim.